

DEN LILLE VILDE

VORDINGBORG

få mere natur
ind i haven

VILDE VORDINGBORG

Indhold

Naturen har brug for din hjælp	3
Hjælp biodiversiteten på din grund	4
Plads til natur og mine grøntsager?	5
Men hvad får jeg så ud af det?	5
Hvordan kommer jeg i gang?	7
Hvordan gør jeg min grund mere næringsfattig?	8
Naturen har brug for sammenhængende naturområder	9
Der er mange slags natur – og derfor mange slags vilde haver	10
Årets gang i den vilde have – et årshjul	12
Hvad gør Vordingborg Kommune?	14
Møn UNESCO Biosfære	15

Naturen har brug for din hjælp

I parcelhusområder og sommerhusområder har vores haver ændret sig så meget gennem tiden, så de i dag ofte ikke længere summer af liv fra insekter og fugle. Biodiversiteten i haverne er formindsket, og har brug for din hjælp. Det er ikke svært. Her kan du læse mere om, hvordan du kommer i gang.

Sydsjælland, Møn, Bogø og Nyord har på et tidspunkt været natur. Det er ikke så mange år siden, at der var natur eller marker, hvor der nu er parcelhusudstyknings og sommerhusgrunde. Områderne er typisk arealer, som landmændene opgav: enge, moser, tørre overdrev, sand, sten og kridt. Disse naturtyper er under pres i hele Danmark, også i vores område. Faktisk har vi naturtyper med plante- og insektarter, som er sjældne for hele Europa, som vi er forpligtet til at passe på og gerne vil have flere af. Og det kan du – som have- og sommerhusejer – skabe gode betingelser for ved at invitere mere vild natur ind i din have.

Hjælp biodiversiteten på din grund

Det vigtigste er at gøre plads til de arter, der af sig selv vil bo på din grund.

- Bevar de hjemmehørende planter. Det er disse urter, buske og træer, der er så vigtige for insekter, fugle og smådyr.
- Se, hvad der spirer frem af jorden i stedet for at plante fremmede arter.
- Gør plads til at frø kan spire på din grund og tilfør ikke ny jord eller gødning.
- Hav mange forskellige levesteder som døde træer, sten- og grusbunker, højt græs, vandhuller, træstammer.
- Sørg for vand i haven.
- Fjern invasive arter (rynket rose, kæmpe bjørneklo, gyldenris m.fl.)

Flagermus, fugle og forskellige insekter og larver lever i de gamle, hule træer.

Hvis der er fare for, at et træ vælter eller det er gået ud, kan du nøjes med at fjerne de dele af træet, som udgør en fare og så lade resten af træet stå som træruin og levested. Er det nødvendigt at fælde træet, så lad det ligge.

I flappen foran i hæftet finder du en lille folder med 10 gode råd til mere biodiversitet på din grund.

LÆR ARTERNE AT KENDE

Hvis du har mod på det, kan du forsøge at artsbestemme planter, fugle og insekter. Find inspiration på vores artsplakater, som du finder på

<https://www.vildevordingborg.dk>.

Her er almindelige planter, insekter og krybdyr i haven samlet på plakater, som du kan printe og hænge op.

Kratviol
(*Viola riviniana*)

Hvordan får jeg både plads til natur og mine grøntsager?

Du behøver ikke at gøre hele haven vild. Selv et lille hjørne er bedre end ingenting. Så er der stadig plads til at dyrke dine egne grøntsager og dine yndlingsplanter.

Hvis du vil gøre det godt for naturen, så plant træer og buske som hassel, tjørn, dunet gedebled, eg, røn, skovfyr og pil. Særlige træer i vores område er navr og tramvrid røn.

Hvis du vil gøre en indsats for flere blomster, kan du samle frø i lokalområdet i løbet af sensommeren og så dem ud i din have.

Men hvad får jeg så ud af det?

Der kommer flere småfugle i haven. Når plænen vokser frit, og der er vilde blomster, buske og træer, er der flere af de insekter, som fuglene lever af. Fuglene er meget glade for de hjemmehørende træer og buske, så pas på dem. Sommerfugle og bier kan leve på de planter, du har købt i planteskolen. Men de fleste sommerfugle og bier lever i larvestadiet kun på en bestemt vild plante eller på ganske få arter. Nogle bier er meget specialiserede i at samle pollen fra en specifik plante. Uden disse planter i nærheden kan bierne ikke overleve. De specialiserede urter og planter er på denne måde værter og levested for mange af insekterne.

Når der er liv i haven, kan børn fra en tidlig alder komme tættere på insekter og fugle og bedre forstå samspillet i naturen lige udenfor vinduet. Det er også afstressende at sidde og se fuglepar fodre deres unger i fuglereden eller humlebie flyve tung af pollen.

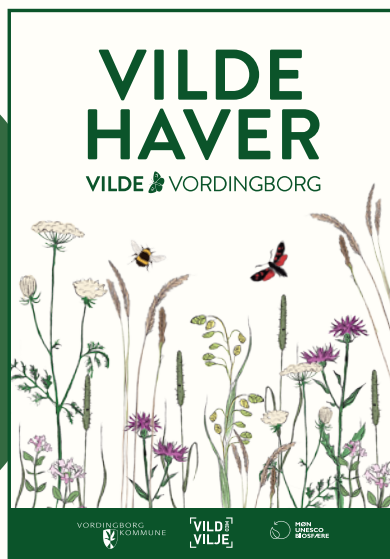
Du kan også vælge at blive en del af et fællesskab af folk med vilde haver. Vild havementorerne på Møn samt Vordingborg Kommune uddeler et skilt til haveejere, hvor du kan vise udadtil, at din have er en vild have og dermed være med til at inspirere andre.

**HER FÅR
DU FAT I SKILTET
OG SÅDAN SER DET UD.**

Middelalderhaven, Havementorerne Møn
på markeder, Vordingborg Kommune,
Mønsvej 130, 4760 Vordingborg.

Du kan skrue skiltet op på dit haveegn
eller på en stolpe.

Min nye vilde have - Hvordan kommer jeg i gang?

Inden du går i gang med naturpleje, er det vigtigt at overveje, hvilket naturindhold du drømmer om og har mulighed for på din grund og i din have.

Græsplæner i haver er blevet meget almindelige og bliver ofte slået tit og får tilført gødning for at være grønne og frodige. Hvis du vil have blomster, skal plænen være næringsfattig. Det kan den blive, hvis du slår plænen i april og fjerner alt det afklippede græs. Så får de vilde urter plads til at vokse.

Næringsstofferne skal væk, og det giver lys til jordbunden. Lad så græsset gro henover sommermånederne der, hvor du gerne vil give naturen mere plads. Slå græsset igen sidst i september eller først i oktober og fjern det afklippede græs.

FIND MERE INSPIRATION

Find inspiration på de kommunale demonstrationsområder ved naturområdet Trellemarken i Vordingborg og på Antonibakken i Præstø. Her er eksempler på træruiner, kvashegn, sten, bunker af grus og sten til markfirben og meget andet.

Se også på <https://vildevordingborg.dk>
Du kan få god hjælp fra Vild Havementorer, se på https://www.oekologi.dk/kontakt/vild_havementor.html

Hvordan gør jeg min grund mere næringsfattig?

Hvis din grund ikke er naturligt næringsfattig, og du synes, det går for langsomt, kan du fjerne græs og muldjorden fra grunden for at komme helt ned til det, som kaldes mineraljorden. Mineraljorden er næringsfattig, mens muldjorden er fuld af næring. I mineraljorden ligger frø fra den oprindelige natur på grunden.

OG HAR PLANTER IKKE BRUG FOR NÆRING?

Planter konkurrerer med hinanden om næring. Er jorden næringsfattig, kan mange forskellige planter trives side om side. Er jorden næringsrig, vinder arter, som er specialiserede i at leve på jord med meget næring. Det er almindelige planter som brombær, brændenælder, mælkebøtter og kvikgræs. De sjældne og mindre næringskrævende arter har brug for vores hjælp til at få lys og plads til at vokse i haven.

Naturen har brug for sammenhængende naturområder

Se på din grund udefra og se på den som en del af et sammenhængende naturområde. Kig ind til dine naboer og snak med dem, om hvilket naturindhold, jeres grunde har tilsammen.

Hold et møde i grundejerforeningen eller bylauget. Sæt emnet 'Fælles naturværdier' på dagsordenen, så I får talt om, hvad I vil bevare, beskytte og naturpleje.

Naturpleje kan til at begynde med virke som hårdt arbejde med ny planlægning og brug af tid. Belønningen er med tiden en vild have og naturgrund med et minimum af pleje.

I nogle områder er der udarbejdet lokalplaner, der rummer retningslinjer for brug af levende hegn, bevaring af særlige træer og buske i området. Dette for at passe på naturen, for eksempel på Ulvshale.

Du kan få oplysninger om lokalplaner, retningslinjer, beskyttelseslinjer og fredninger på <https://www.vordingborg.dk/kommunen/digitale-kort/>

Der er mange slags natur og derfor mange slags vilde haver

Sydsjælland, Møn, Bogø og Nyord rummer naturtyperne overdrev, eng, mose, fyrreskov, hede, klit, kildevæld og flere andre. Mange af disse naturtyper trives bedst med et lavt indhold af plantenæringsstoffer. Derfor bør du ikke tilføre jorden gødning eller ny jord. Nogle steder er det godt bare at lade det hele gro til. Det er især godt for de mange arter, der er tilknyttet overdrev og hede, at der kommer lys og varme ned til jorden.

Hvis du bor i et parcelhuskvarter, er din grund nok udstykket fra en mark, der har været dyrket. Jorden kan her være meget næringsrig, og det vigtigste her vil være at udpine jorden ved at fjerne haveaffald, et lille stykke af græsset eller muldjorden. Se, hvilke urter der vokser op.

Hvis du har sommerhusgrund langs kysten, er det sikkert tidligere lavbundsjord som moser, enge eller overdrev. Steder, der har været besværlige at dyrke afgrøder på. Og ideelt til en vild have. Der kan også være fugtig jord, så du måske har det perfekte sted til et lille vandhul.

Har du sommerhus på Ulvshale, er området forholdsvis nyt land dannet af flintesten og sand. Næringsfattigt og tørt med varieret bevoksning med blandt andet skovfyr, eg, kaprifolie. Her er vandhuller som rester af flinteindustrien i området, i dag fin natur. Giv gerne plads til de urter, buske og løvtræer, der kommer af sig selv.

Årets gang i den vilde have

Januar til marts

Nu er det tid at beskære store, skyggende træer, så der kan komme mere lys til jorden. Lad være med at røre jorden lige nu, den har brug for hvile. Sørg for vand til fugle og smådyr, det kan være svært for dem at finde drikkevand. Rør ikke gren-, kvas- og bladbunker lige nu, det er overvintringssted for mange insekter, fugle og smådyr.

April til maj

Saml grene og kvas i bunker eller kvashegn. Saml blade der, hvor du gerne vil have næringsfattig natur, og kød bladene på genbrugen. Græsarealerne skal slås første gang, hvis din grund ikke i forvejen er næringsfattig. Det gøres bedst med le, næstbedst med græs-trimmer eller kratrydder, når du har langt græs på grunden. Husk at fjerne afklippet fra. Hvis der er fremspiret vilde planter, som du gerne vil beholde, kan de flyttes eller markeres.

Juni til august

Slap af og nyd din naturgrund. Slå evt. vegetationen igen, hvor der vokser mange brændenælder eller græsset bliver meget højt og tæt. Fjern invasive planter eller planter, der fylder for meget, for eksempel brombærkrat. Du kan også lave kvasbunker, vandhuller, sten- og grusbunker og samle frø i omkringliggende naturområder. Markér de blomsterplanter, du gerne vil beholde med en pind eller sten, før de visner ned. Skriv eventuelt navnet på blomsten på stenen eller pinden, så ved du, hvad det er til næste år.

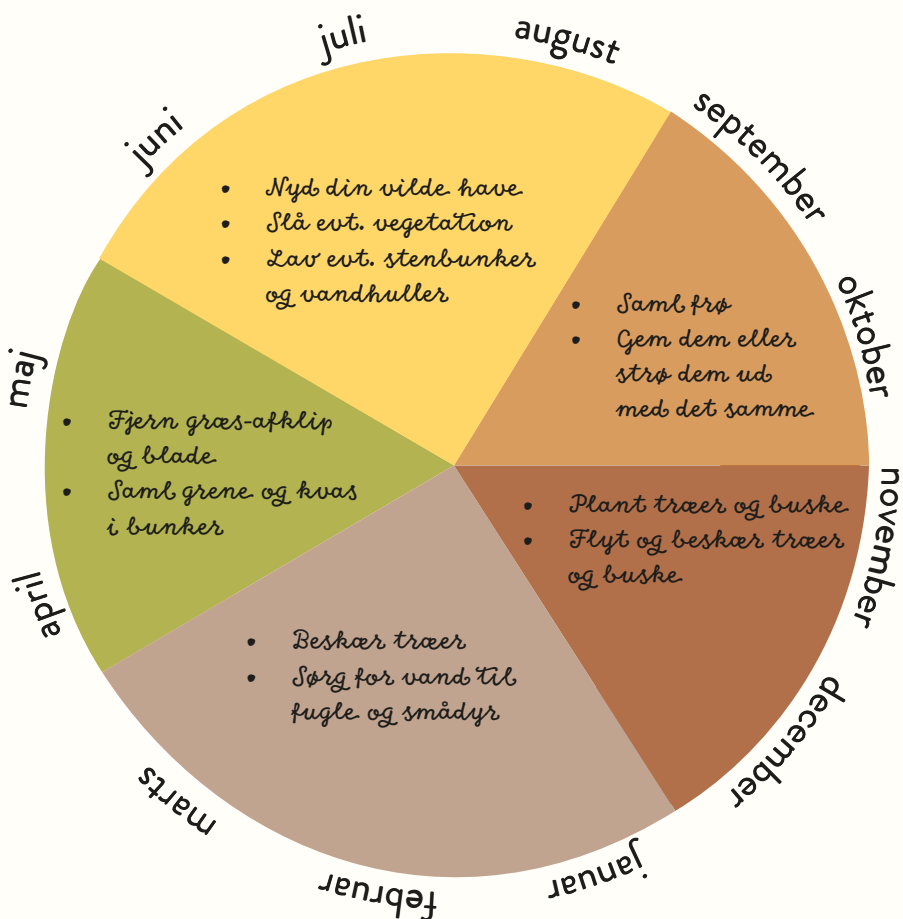
September til oktober

Høsttid. Saml frø og gem det tørt til næste forår eller drys det ud på jorden med det samme der, hvor du gerne vil have flere blomster næste sommer.

November til december

Det er nu buske og træer skal plantes, flyttes eller beskæres. Hvis du har stauder, som er afblomstrede, kan du klippe blomsterstandene af. På den måde stimuleres planterne til at sætte nye skud, og blive tættere. Det er også nu, afklip af grene og blade skal lægges i bunker, så smådyr som pindsvin og småfugle har steder at gemme sig eller gå i hi for vinteren. Du kan også lave dit hegn med afklippede grene nu.

Hvad gør Vordingborg Kommune?

Vordingborg Kommune arbejder målrettet med naturen, skaber ny natur og har naturpleje på de naturarealer, der allerede er i området. Det gør vi gennem:

- **Etablering af padesøer**, der fremmer de sjældne padder, som har været udrydningstruede i området.
- **Naturpleje af kommunale arealer** for at fremme biodiversiteten og skabe mere natur.
- **Vedligeholdelse af vilde vejkanter** for at fremme biodiversiteten på de næringsfattige spredningskorridorer.
- **Større partnerskabsprojekter** for at skabe større sammenhængende naturområder, som for eksempel Knudshoved Odde og Høje Møn
- **Indsatser i vandløb og havet** med henblik på at skabe bedre vilkår for brakvandsgedder, havørred mv.
- **Ny- og genetablering af stenrev** i Østersøen.
- De lovpligtige **Vandområdeplaner** og Natura2000-handleplaner.
 - Ligesom en stor del af sagsbehandlingen indenfor Natur og Miljø handler om at **passé på vores miljø, grundvand og natur** ud fra miljø- og naturlovgivningen.

Møn UNESCO Biosfære

I Vordingborg Kommune er Møn og de omkringliggende øer udpeget som Danmarks første UNESCO Biosfæreområde.

Titlen som biosfæreområde har vi, fordi vores natur er i verdensklasse. Der foruden har vi sammen med lokalbefolkningen fokus på at udvikle samfundet i samspil med naturen. Vi har et ambasadørprogram, som du som borger, forening eller virksomhed kan tilslutte dig, hvis du også vil være med til at gøre noget godt for naturen.

I Møn Biosfære arbejder vi med oplysning og indsatser indenfor emner som Sporløs Færd i Naturen, Vilde Haver, forbedring af levevilkår for vilde bier, vilde orkidéer, sjældne padde, sommerfugle og meget andet.

Se mere på www.biosfære.vordingborg.dk

Den Lille Vilde er udgivet af Vordingborg Kommune, 2023

Læs mere om Vilde Vordingborg på:

www.vildevordingborg.dk

© Vordingborg Kommune

1. oplag, 2023

Tekst:

Vordingborg Kommune

Tegninger og layout:

Sille Jensen, Arakne

Foto:

Naturfotograf Anders Raagaard, Firmaet anders raagaard

Direktør og biolog Peer Ravn, Ravn Nature Aps

Projektleder Carsten Horup, Vordingborg Kommune

Naturmedarbejder Jette Stauner, Vordingborg Kommune

Tryk:

PE Offset

VILDE VORDINGBORG

VILD
MED
VILJE

MØN
UNESCO
BIOSFÆRE

VORDINGBORG
Kommune

